Polgári Esték: Erdély és a magyar kulturális politika

A Polgári Esték keretében dr. Ujváry Gábor, a Veritas Történetkutató Intézet intézetvezetője tartott előadást Erdély és a magyar kulturális politika a 20. század első felében címmel.

János Piroska

A kódd délutáni előadás során a történész ismertette Erdély Trianon előtti kulturális életét, visszaemlékezésen a kiegyezés időszakától, ekkor nyerték olyan egyesületek alakultak meg, mint például az Erdélyi Múzeum Egyesületet (1859–1948, 1990-), az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületet (1888–1945, 1961-), vagy a Erdélyi Kárpát Egyesületet, ami 1881-ben alakult. A kiegyezés utáni időszakban a polgárság megerősödik, a városokat szinte ő, az értelmiségiek színe, a román értelmiségiek aránya csekély – mutatott rá az előadó. Az említett egyesületek mellett fontos szerepet játszanak a kulturális életben a színházak, múzeumok. Erdélyszerte 2000 napilonyvtárat építenek ki, Kolozsvárt 1872-ben létrejön az ország második tudományegyetome, Marosvásárhelyen 1891–93 között megépül a többfunkciós Kultúrpalota. 1907-ben 165 magyar sajtótermék létezett, az írástudást illetően a románoknak egyhárt fenntartás alatt, míg a felsőoktatás állami támogatással működött. A kormányzat folyamatos intézkedéseket tett Székelyföld gazdasági elmaradottsága ellen, különböző társaságok jöttek létre. Ezek az ügyek azonban hamarosan belügyből külügyé váltak. Magyarország „külpolitikai harcterségévé" került.

Dr. Ujváry Gábor tartott előadást

Erdélyi ügyek

Az előadó beszélt Trianon „pozitívumairól" is: az ország ekkor nyert el önálló állami formát, a nemzetiségi arányok Magyarországon 10 százalék alá csökkentek el, a monolitikumban miatt a határon túli magyarság értelmiség nélkül maradt. Bethlen István miniszterelnöksége alatt Klebelsberg Kuno kultuszminiszter a kulturpolitikát állította középpontba, egyrészt annak köszönhetően az ifjúságtáborait tartott Magyarországon sorolta az előadó azt, hogy a sokszínűség problémája immár Romániát érinti. Erdély és a régit hozzá tartozó különböző (a románokat illetően) tartósan megmarad. Vesztesség, hogy Magyarországtól fontos városok határon túlra szakadtak el, a monolitikumban miatt a határon túli magyarság értelmiség nélkül maradt. Bethlen István miniszterelnöksége alatt Klebelsberg Kuno kultuszminiszter a kulturpolitikát állította középpontba, egyrészt annak köszönhetően az ifjúságtáborait tartott Magyarországon gazdasági és kulturális konszolidációt ért el. Már 1919-ben, a Erdélyi Irodalmi Társaság hatása után egy erdélyi ügyekkel foglalkozó titkos miniszterium: hoztak létre, annek vezetője Bethlen volt, majd 1921-ben Teleki Pál vezetése alatt megalakul a Társadalmi Egyesületek Szövetségének Központja (TESZÖ), amelyen belül több kötött a romániai magyar ügyekkel foglalkozó Népies Irodalmi Társaság is működött. A társaság tudományos kutatásokat, tanulmányokat támogatott, kiadványokat jelentett meg, magyarországi diákotthonokat tartott fenn, a titkos utakon nem támogatások 2/3 át oktatási célokra fordította.

Az előadáson a továbbiakban többek között szó volt még a '45 utáni folyamatos önszervelődésről, és Kádár János 1958 os Marosvásárhelyen mondott beszédéről is, amely az előadó elmondása szerint gyakorlatilag szabad kezet adott a román kisebbségpolitikának.